

VALLA TÄHENDUS SELLE ELANIKELE KIHELKONNA VALLA NÄITEL

Agnes Aljas

Eesti maaühiskonnas oli varasematel sajanditel pere elu, töö, puhkus ja paikkond tihedalt seotud, turvatunde üheks oluliseks aluseks oli kuuluvus kogukonda. Seoses liikuvuse suurenemise, kultuurilise integratsiooni ning kasvava globaliseerumisega on sellelaadsed sidemed nõrgenenud ja on võimalik toime tulla ka vahetu keskkonna toetuseeta. Olguigi et räägitakse kodukohatunde kadumisest, otsivad inimesed tähendusi ja kuuluvustunnet, mis seostuvad kindla koha, ajaloolise tausta ja loodusega. Otsitakse tuge lähedasest kultuurist: rahvusest, kogukonnast või perekonnast.

Üks üksusi, mis põhineb reaalselt kogetaval suhtevõrgustikul, kujundades ja piiritledes nii formaalseid kui ka mitteformaalseid suhteid, on Eestis vald. Vald tähendab Eesti maapiirkonnas asuvat haldusüksust, mida iseloomustavad nimi, asukoht, territoorium, juhtimine, infrastruktuur, samuti ka omaalgatuslikud organisatsioonid, piirkonnale iseloomulik ajalooline pärand ja traditsioonid ning viimaks ka piiritlemine teistest. Seoses Eesti haldusreformi kavade osaks olnud valdade ühendamise ideedega räägiti valla geograafilisest, majanduslikust ja rahvastikulisest terviklikkusest, seejuures rõhutati ühe valdade ühendamise ohutegurina oma valla solidaarsuse ja identiteedi kadumist (Raagma 2001).

Järgnevas artiklis vaatlen Saaremaal asuva Kihelkonna valla tähendust selle elanikele¹, samuti uurin, kuidas suhtutakse uutesse valda elama asujatesse, kuidas toimub nende kohanemine ja kuidas kohalikud võtavad nad omaks. Artikli aluseks on välitööd Kihelkonna valda 2000. ja 2001. aastal. Välitöödeks Kihelkonna vallas andis otsese ajendi plaan ehitada Kihelkonna valda süvasadam.

---

¹ Kihelkonna valla elanikuna käsitlen inimest, kes elab Kihelkonna vallas püsivalt.

“Tuleval aastal Vilsandi rahvusparki kõrvale valmivasse Undva reisisadamasse mahub korraka kaks kruisilaeva tuhandete turistidega, kes hakkavad häirima kirjuhakkade pulmamänge Uudepanga lähel. Saaremaale Undva sadamasse [asukoht Tagamõisa poolsaare põhjaosas] randumise vastu ilmutavad huvi nii Silja Line kui Viking Line, samuti Saaremaa Laevakompanii ja üks soliidne Lääne-Euroopa laevakompanii. Saaremaa elanikele tähendaks sadam kirjuhakkade Läänemere pesitsuspaiga kõrval sadu uusi töökohti” (Niitra & Püttsepp 1999).

Kavandatava süvasadama ehitamise tõttu oli välitööde eesmärk koguda ja jäädvustada argielu Kihelkonna vallas 2000. aastal. Esimene välitöö² toimus augustis 2000, mil uuriti Kihelkonna valla elanike argielu. Välitööst võttis osa kümme inimest: Martin Adamsoo, Agnes Aljas, Kirsti Jõesalu, Urmet Kook, Tõnis Kreinin, Külli Lupkin, Merle Maigre, Maris Mürsepp, Kristjan Raba, Tiina Vint. Kahel aastal kogutud materjalide põhjal valmis bakalaureusetöö “Argielu Kihelkonna vallas ja kogukonna sümboolne konstrueerimine”.

Kokku intervjueriti 81 Kihelkonna valla elanikku, valimi koostamisel seati eesmärgiks vaid see, et intervjueeritavaid oleks valla igast piirkonnast (eelkõige transpordi puudumise tõttu jäi välja Vilsandi saar). Intervjueeritavate leidmiseks kasutati n-ö lumepallimeetodit – võeti arvesse juba tuttavate inimeste soovitusi ja ettepanekuid järgnevate informantide valikul. Küsitletavatele ei seatud piire ei vanuse ega staatuse suhtes. Teise välitöö käigus intervjuerisin inimesi, kes olid sündinud Kihelkonna vallas ja olid vähem esindatud esimese välitöö informantide seas. Välitööde käigus kogutud materjalid asuvad Eesti Rahva Muuseumis ja käesolev artikkel käsitleb vaid väikest osa neist.

Kihelkonna vald

Kihelkonna vald asub Lääne-Saaremaal, 30 kilomeetri kaugusel Kuressaarest. Vald koosneb Kihelkonna keskusest ja 41 külast, kaugemad külad asuvad keskusest kuni 20 kilomeetri kaugusel. Kihelkonna valla pindala hõlmab 245,94 km², vald jaotatakse kolmeks piirkonnaks: Kihelkonna keskus, Tagamõisa poolsaar ja Pidula.

² Esimene välitöö toimus 15.–25. augustini 2000. aastal, teine 1.–6. maini 2001. aastal.

Elanikud hindasid valla üldist majanduslikku olukorda suhteliselt halvaks, nimetades põhjustena eelkõige töökohtade vähesust, töötute rohkust, tööjõu vähest kvalifitseeritust, noorte lahkumist vallast, rahvastiku pidevat vähenemist ja vananemist, samuti põllumajandusliku maa vähekõlblikkust ning väheaktiivset eraettevõtlust. Piirkonna väljavaateks peeti turismi arendamist, millega 2000. aastal tegeles viis turismitalu. Turism oli suunatud eelkõige loodus- ja taluturistidele.

Kihelkonna valla kultuurielu ja seltsiliikumist iseloomustab intervjueeritute meelest selle koondumine keskusesse. Seal asuvad vallamaja, kultuurimaja, raamatukogu, Kihelkonna Põhikool, lastepäevakodu, kirik, EELK Kihelkonna Mihkli koguduse kantselei, hooldekodu-ambulatorium, polikliinik, apteek, päästekeskus, postkontor ja neli kauplust (Mäe 2000: 1, 4).

2001. aasta 1. jaanuaril elas Kihelkonna vallas 1086 inimest, neist üle 50% Kihelkonna keskusel. Valla arengust annab ülevaate tabel, mis põhineb Saare Maa-arhiivi ja Eesti Statistikaameti andmetel.

Tabel 1. Kihelkonna valla elanike arv

Aasta	1934	1945	1963	1972	1981	1989	1994	1996	1998	2000
Elanikud	3700	2083	1709	1591	1342	1316	1137	1115	1097	1086

Kihelkonna on üks vanemaid Saaremaa asustusalasid, mille hiilgeajad jäävad 20. sajandi algusse, mil Kihelkonna oli oluline laevaehitus- ja tööstuskeskus ning suvituspiirkond. Nõukogude võimu kehtestamise järel hakkas Kihelkonna valla tähtsus Saaremaa keskusena vähenema, sellest ajast on toimunud ka pidev rahvastiku sisse- ja väljaränne. Selliste demograafiliste muutuste tagajärjel on Kihelkonna vallas põliselanikke hinnanguliselt 10%. Vallaelanikud peavad oluliseks, et valda koliks elama noori inimesi, kes muudaksid Kihelkonna valla arenguvõimeliseks ja aktiivseks piirkonnaks.

Inimese esmane solidaarsus kuulub oma kodule. Sellega seostatakse suhteid oma lähedastega, eelkõige perekonnaga. Kodupaigas elavad inimesed moodustavad kodu lähiümbruse, neid tuntakse, nad on omad ja neil on kindlad käitumistavad. Võõrad erinevad oma käitu-

miselt ja tavadelt. Vallal haldusüksusena on oluline roll kodupaiga määratlemisel.

Küsitletud Kihelkonna valla elanikel oli keeruline kirjeldada, mis neid Kihelkonna valla ja selle elanikega seob. See väljendub eelkõige igapäevases suhtlemises oma naabritega, samuti huvis ja teadlikkuses teiste samas vallas elavate inimeste ja valla tuleviku suhtes. Enamik kihelkondlastest tõi intervjuudes esile, et kodu asukoht Kihelkonna vallas muudab valla nende jaoks oluliseks. Kihelkonna on kohana oluline nii intervjueeritutele, kes on seal sündinud ja kasvanud, kui ka neile, kes on Kihelkonnale elama asunud hilisemal eluperioodil.

Ma ei kujutakski ette, et ma elaksin kuskil mujal kui Kihelkonnal... Mu pere ja kodu ja lapsed on siin ja... ma olen siin sündinud... Siit ei tahaks kuhugi ära minna... see on mu koduvald (nr 8).

Nojah, olin ju kunagi mandrimees... puhkuse ajal ikka tahaks Mulgimaale minna. Aga siin mulle meeldib väga... siin on ikka kodu (nr 13).

Kodupaigaga Kihelkonna vallas on intervjueeritutel tugevam side kui muude paikadega. Ka inimesed, kes on Kihelkonna valda elama asunud hiljem, arvavad, et praegune kodu ja vald on saanud neile väga oluliseks, kuigi ollakse seni seotud oma sünnikohaga.

Kui vaadelda vallaelanike seotustunnet Kihelkonna vallaga ja suhtumist sellesse, esines küsitletute seisukohtades sageli erinevusi, mida saab selgitada nende kuulumise kaudu kas põliselanike või Kihelkonna valda hilisemal eluperioodil asunud inimeste sekka. Erinevused sisserännanute ja põliselanike suhtumises valda väljenduvad eelkõige rääkimises enda tulevikust valla kontekstis. Soovi Kihelkonna vallast ära kolida ei mainitud. Samas arvasid paljud sisserännanud, et juhul, kui olukord Kihelkonna tööturul veelgi halveneb, tuleb neil vallast lahkuda.

Kui siin veel paar aastat asi edasi nii läheb, siis pole siin midagi, kes surevad ära, kes on töötud ja töökohtade arv väheneb ja noored ning vanemad lähevad ära [...] Kui mina peaksin töökoha kaotama, siis ma plaaniksin ka kohe kuhugi ära minna, sest siin oleks mul võimatu midagi uut leida (nr 12).

Enamik põliselanikke vaatab piirkonna tulevikku optimistlikumalt ega usu, et olukord tööturul muutuks halvemaks. Juhul kui see

siiski halveneb, on nad pigem nõus vahetama eriala, kui Kihelkonna vallast lahkuma.

Küsitletute arvates on põliselanikel suurem kokkukuuluvustunne Kihelkonna vallaga, enam koduseid ja omaseid kohti ning nende emotsionaalne seotus vallaga on suurem. Näiteks väljendub teistest pikaajalisem kokkukuulumine valla territooriumiga juurte ja kestvuse teemade kaudu.

See Papissaare tee, mis on munakividest, on tsaariajal ehitatud, isa jutu järgi oli legend selline, et kui tsaarinna tuli siia mudaravilasse, siis ehitati tema auks see tee. Siiani on see tee vastu pidanud. Loomulikult kui autoga iga päev sealt mitu korda üle sõita, siis on see paras katsumus. Aga no jah, vahepeal ikka siin räägiti, et tehakse sinna asfaltee... Minu süda hakkab selle peale verd tilkuma, no tehke uus tee, jätke see alles. See on mingi vana mälestus ja oluline asi ja selliseid otsuseid on siin palju. Kunagi taheti Kihelkonna surnuaed teha maha ja sinna park teha, sest inimestel pole kuskil jalutamaks käia ja seal on ilusad suured põlised puud ja täiesti tõsiselt räägiti seda. Inimesed, kes tulevad siia, ega neil ei olegi mingit pistmist selle surnuaiaga ega selle teega... selline on lugu (nr 8).

Põliselanikest intervjueeritud arvavad, et sisserännanud elanikud ei näe kohalikku kultuuri samasugusena kui põliselanikud, kellele kirik, maa, mets, valla ajalugu ja tulevik on emotsionaalsel tasandil suurema tähtsusega.

Kõige stabiilsemaks ja tuntumaks Kihelkonna institutsiooniks peeti Kihelkonna kirikut. Põliselanike jaoks on kiriku institutsioonil olulisem roll, sisserännanute intervjuudest selgub, et kirikut seostatakse eelkõige põliste perekondadega: *Need, kes siin on põlised perekonnad, need on ikka sellised sügavad usklikud (nr 3).*

Samamoodi peavad sisserännanud põliselanikke kohaliku kultuuri ja ajaloo teadjateks: *See kollakas maja, mis teed mööda alla tulles jääb, on põliselanike elamu, nad teavad palju ajaloost ja selle koha lugu ka... mina teadsin ka, aga ei mäleta enam väga täpselt (nr 7).* Samas ei saa väita, et sisserännanud ei tunne Kihelkonna ajalugu ja traditsioone. Siiski on levinud arusaam, et kohalikku kultuuri ja ajalugu saab õieti tunda ja mõista vaid Kihelkonna vallas sündinud ja kasvanud inimene.

Kihelkonna valda hiljem elama asunud inimesed seostavad põliselanikega ka maad, merd, metsa ja töökust, samuti on põliselanikel

tihedam sidet põllupidamise ja kalastusega. Briti sotsiaalanthropoloogi Anthony P. Coheni (1982b: 5) järgi on sisserännanud elanike seas sageli levinud idealiseeritud suhtumine põliselanikesse. Sarnane hoiak väljendus ka Kihelkonna sisserännanute intervjuudes, kes arvavad, et põliselanikud hoiavad ja kasutavad säästlikumalt valla ressursse, hindavad valda enam ja peavad seda tähtsamaks kui sisserännanud elanikud.

Intervjueeritud peavad tulevikus perspektiivikaimaks majandusalaks turismi. Turismitalude pidajad on eelkõige keskealised ettevõtlikud sisserännanute perekonnad, samuti plaanivad turismitalu rajamist just sisserännanud. Lisaks teevad nad plaane turismi kõrvalharude – loodusmatkade ja kalandusturismi arendamiseks.

Põliselanike intervjuudest selgub, et nad ei ole huvitatud turismitalu pidamisest. Samas suhtuvad nad positiivselt turismiarendusse ja turismitalude tekkimisse, mis säilitab piirkonnas mingil määral talupidamise ja vähendab inimeste lahkumist vallast: *Vähemalt kui nad siin turismitalusid teevad, siis peetakse vähemalt mingitki talu ja ei minda ära ka... see on vähemalt selles suhtes positiivne* (nr 5). Sisserännanute oluline ülesanne Kihelkonna vallas on olla kohaliku kultuurielu ja majanduse aktiivsed eestvedajad, nii nägid neid ka põliselanikud. Loodetakse, et nende tegevus aitab vältida seda, mis juhtus Tagamõisa poolsaarega, mille tuhandetest elanikest on praeguseks jäänud alles vaid sadakond.

Kihelkonna valla elanike iseloomustamiseks ei esitata erilisi, vaid kihelkondlastele iseloomulikke omadusi, kuid nimetusega „kohalik“ eraldatakse end naabervaldade elanikest. „Kohalik“ ongi kõige üldisem Kihelkonna vallas elavate inimeste nimetus.

Eelnevalt selgus, et vastanute arvates ei muuda elamine Kihelkonna vallas elanikke võrdseteks kihelkondlasteks. Intervjuudes nimetatakse vallaelanike ka *põliselanikeks, kohalikeks ja sisserännanuteks*. Informandid väitsid, et selline vahetegemine ja määratlemine igapäevases elus ei eksisteeri, samas avaldus see intervjuudes: *Mina ei tee erinevust, kes on kohalik ja kes on sisserännanu... Ja kas üldiselt tehakse... Siia on lihtsalt niipalju juurde tulnud, neid, kes siin oleksid ammusest aegadest enam, polegi, need on mandrile läinud. [...] Sissetulnud rahvas, üks neil oli ikka juured mujal... aga kuidas sa ikka näpuga näitad, et sa tulid minust 2 aastat varem. [...]*

Samamoodi oleme me ühe õpetajaga vaielnud, et... rääkisime inimestest ja sellest, et on oluline teada midagi inimese taustast, kas just oluline, aga kasulik. Ja tema leidis, et inimene peab tööle tulema ja pakkuma ennast kui puhas leht... tema vanemad või esivanemad ei loe midagi... Mina just vaidlen sellele vastu, et kui mina tean inimese eespoolt sugupõlvi, siis on ta mulle midagi rohkemat. Tema ütles, et nii ei tohiks mõelda, ta ise on ka siia sisse tulnud. Midagi on, mis tekitab teistsuguse tunde... see on see sama asi, mis on siis, kui välismaal kohtad eestlast, ta on midagi muud kui need võõrad näod su ümber (nr 8).

Piir sisserännanute ja põliselanike rühmade vahel ei ole üheselt mõistetav ega püsivalt määratletav, sellel on küll iseloomulikke ja stereotüüpseid märke, kuid ka need ei ole oma tähenduses selgelt fikseeritud. Kohalikuks ja põliselanikuks olemine sümboliseerib määratlusi, mille tähendus oleneb ajast ja sotsiaalsest kontekstist. Järgnevalt vaatlen, milliste kriteeriumide alusel eristusid intervjuudes põliselanikud ja sisserännanud elanikud.

Põliselanik

Tähtsaim kriteerium, mille järgi inimest peetakse põliselanikuks, on Kihelkonna vallas sündimine. Sellel reeglil esineb ka erandeid: informandid, kes on sündinud Kihelkonna vallas, kuid kasvanud või elanud teatud aja vallas eemal, ei pea end enam põliselanikeks.

Mulle jääb siin kitsaks. Siin on heinaaeg ja iga aasta need samad probleemid, võib-olla see on vahe. Siin on ka kindlasti inimesi, kes on käinud ja näinud, ma ei ole nendega lihtsalt suhelnud. Aga ma ei tunne, et mind siin miski hoiaks [...] ma ei tunne end päris põliselanikuna... mulle meeldib Pärnus... seal on nii mõnus. Olen siin võõraks jäänud (nr 14). Viimastel aastakümnetel on Kihelkonnast lahkunud paljud nooremad inimesed mujale tööle või õppima. Nende elukäiku jälgitakse ja sellest räägitakse, kohati peab vanem põlvkond nende edukust oma teeneks ja ei arvata, et nad peaksid Kihelkonda tagasi tulema – pigem peetakse seda ebaõnnestumiseks, kui Kihelkonnale tullakse tagasi mõnel muul põhjusel kui puhkus.

Teisalt peetakse põliselanikuks inimest, kes on pärit Kihelkonna valla põlisest suguvõsast, kuid on perekonna küüditamise tõttu sündinud Siberis: *Selles mõttes Kihelkonna ei ole eriti tänuväärne kant, siin pole vanu elanikke [...] Siin mängib suurt rolli lapsepõlv ja see,*

kus ta juured on... see jääb ja see on minu meelest siin oma koht. Kõik muu tuleb nagunii elust kaasa, ka siis kui ollakse küüditatud olnud ja siia siis tagasi tulnud, ikkagi jääb see oluliseks kohaks [...] oluline tähtsus on maal ja sellel inimese identiteedis lapsepõlve mälestustel (nr 15).

Lisaks kohapeal sündimisele on põliselanikuks olemise eeldus ka teadmised kohalikust elu ja inimestest. Ka Anthony P. Cohen (1982a: 24) on toonud oma uurimuses välja, et põliste suguvõsade seas peetakse oluliseks teada inimese tausta, mistõttu uude elanikku suhtutakse ettevaatlikkusega. Suhtumine on keerukam kujunema, kuna ei teata uustulnuka minevikku, perekonda, sugulasi. Kihelkonnas võib põliselanikuks olla vaid inimene, keda teised teavad ja tunnevad, kes jagab põliselanikega sarnaseid teadmisi, väärtusi valla elust.

Põliselanike vähesus on informantide meelest üks põhjus, miks eristumine ei ole sügavam ega väljendu igapäevases elus. Aastatepikkune elamine üksteise kõrval on muutnud vahed igapäevases elus olematuks ja vahetegemine ei ole enam kuigi tähtis. Enese paremaks pidamine lõpeb, kui inimesed võetakse omaks (Waldren 1996: 141). Siiski jääb põliselanikele oma identiteedi kinnituseks ütlus: *Oleme sunnitud kohalikega koostööd tegema (nr 6).*

Kohalikud

Intervjuudes nimetatakse kohalikeks elanikeks Kihelkonna vallas elavaid inimesi. Kuid siiski toimub eristumine *rohkem ja vähem kohalikeks*, olenedes sellest, kui kaua on keegi Kihelkonna vallas elanud. Näiteks kirjeldatakse ühe maja elanikke: *Siin on nii, et on üks perekond põliselanikke ja siis üks vanapaar, kes on Tallinnast siia tulnud seitse aastat tagasi, ja siis neli kohalikku peret (nr 9).* Seejuures nimetab informant *kohalikeks peredeks* neid perekondi, kes on tulnud Kihelkonna valda temaga samal ajal, 17 aastat tagasi. *Kohalik* on informandi määratluses ka teatava aja vallas elanud inimene, kelle taustateadmised on suuremad või sama suured kui sisse-rännanul endal. Nii nimetab ta seitse aastat Kihelkonnas elanud inimesi *vanapaar, kes on siia Tallinnast tulnud.*

Briti sotsiaalanropoloog Isabel Emmett (1982) on vaadelnud suhtumist sisse-rännanud elanikesse Inglismaa külades ja leidnud, et tavaliselt seostatakse saabujatega palju negatiivset. Sarnane hoiak väljendus ka Kihelkonna elanike intervjuudes, kus põliselanikud

seostavad sisserännanuid enamiku negatiivsete nähtusega, mis valdas on toimunud. Selline negatiivne hoiak laieneb kõigile vähem kohalikele inimestele kui sisserännanud inimene ise.

Eks ta oli nii, et igapäevases suhtluses see ei tule välja, aga ma kuulen ikka venna ja teiste sugulaste käest lauseid, et muidugi nad käituvad nii, nad on siia sisserännanud või mujalt tulnud, see ei ole nende kodu ja see ei olegi neile tähtis koht, nad võivad selle ära lagastada (nr 15).

Vallas on aktiivseid inimesi... aga teate, siin on igalt poolt sisse tulnud inimesed, nad ei hooli millestki ja vaatavad ringi alles siis, kui neil on kõik olemas ja ega seda ei juhtu nii pea... inimene ikka lagastab enne pikka aega (nr 9). Kirjeldades intervjuudes põliselanike või rohkem kohalikke, väljendub positiivsem suhtumine.

Vaadeldes Kihelkonda elama asunud inimese esmast vastuvõttu valda elanike poolt ja algusaega vallas, nähtub vastusest ka saabuja soov kohalikega suhelda või seda vältida: *Kui olin noor ja suur suhtleja ja aktiivne töö juures, nii et mind võeti kenasti igal pool vastu, aga enam ei viitsi, olen laisemaks jäänud (nr 9).* *See on nüüd nii ammu, kui ma siia tulin... Aga ma olin ise selline aktiivne ja läksin kohe tööle lasteaeda ja sain inimestega tuttavaks (nr 11).* Intervjuudes ei kohta negatiivseid kirjeldusi oma saabumisejärgsest ajast. Kohanemine ei ole siiski enesestmõistetav, hilisemal perioodil tajutakse erinevat suhtumist.

Enamik intervjuuerituid arvas siiski, et kohalikud võtavad Kihelkonna valda elama asujad hästi vastu. Selgub, et kohanemisel olid olulised tegurid nii inimese enda aktiivsus kui ka keskkonna pakutavad võimalused. Intervjuudest nähtub, et lihtsamini võetakse omaks väljastpoolt valda tulevaid inimesi, kes abielluvad kohaliku elanikuga, kuid neidki jälgitakse ja vaadatakse, mil moel nad kohalikud tavad omaks võtavad. *See omaks võtmise aeg oleneb inimesest, kas ta tahab suhelda teistega või mitte. Minuga oli nii, et alguses olid küll kõik võõrad, kedagi ei teadnud. Aga oli nii, et ma tulin siia elama ja siis ma ootasin last ja siin samas oli ka teine naine, kes ootas last, kellega me sünnitasime ka samal ajal, nii et minu kohanemine toimus üsna ruttu. Aastaga sain küll omaks, ma arvan. Praegu tunnen end juba kohaliku inimesena, sest need, kes siin on vanad elanikud, on juba täitsa vanad ja... jah, tunnen end kohalikuna, sest siin on*

kõik mujalt tulnud. Vot aastaid ma ei oska küll öelda, millal inimene siin omaks võetakse... Ikka küllaltki ruttu (nr 10).

Kuigi Kihelkonna valla elanikud soovivad oma vallas näha noori aktiivseid inimesi, kes arendaksid ja edendaksid kohalikku elu, ei pruugi suhtumine uutesse tulijatesse konkreetses situatsioonis positiivne olla. Kui uus sisserännanu teeb ettepaneku midagi muuta või kaasajastada, võib juhtuda, et ettepanek lükatakse tagasi vaid seetõttu, et nii ei ole varem tehtud. *Vähem kohalikke* inimesi ei peeta sageli usaldusväärseteks ja nende peale ei loodeta. Samuti elab Kihelkonna vallas neid sisserännanuid, kes ei soovigi, et vallaelanikud neid aksepteeriks, kuna nad on nii oma suhtlusringkonna kui tegevusega suunatud vallast väljapoole.

Briti sotsiaalanthropoloog Scott K. Phillips (1985: 152) toob Mukeri valla sisserännanute ja põliselanike vahelist suhtlust kirjeldades olulise eristajana välja linlikud eluviisid, mis jäävad pikemaks ajaks takistama vastuvõtmist kohalike elanike poolt. Viimastel aastatel on ka Kihelkonna vallas uueks sinna elama asujate rühmaks saanud pensionil linlased. Kihelkondlased on neid jahedalt vastu võtnud: *Siin külas on üks vanapaar, kes elab praegu veel Keilas, aga siin kõrval teevad maja suvilaks... kui pensionile jäävad, siis tulevad siia... Mis seal ikka, üks neil läheb ju pensionipõlves ka linnas elu kalliks, soojad ja elektrid, ega siis polegi midagi kui maale tulla, viimane aeg... ei meeldi see väga... aga mis sa ikka teed ära (nr 4).* Sarnaselt kirjeldavad jahedat vastuvõttu ka pensionäridest informandid ise: *Tulin siia oma vanaduspõlve veetma... Korter on siin parem... Tallinna korter polnud nii hea, siin on suur rõdu ja kolmandal korrusel ja sahvrid [...] Inimestevaheline suhtlemine pole siin parem... ma ütleks, et erinev on. Seal elasime ka Pääskülas, kakskümmend neli korterit oli, seal oli ikka suhtlemist... kõik olime omavahel tuttavad. Siin on oma trepikoja inimestega suhtlemine väiksem (nr 2).*

Kihelkonnale elama asunute omaksvõtmine ja kohanemine oleb inimesest, tema päritolust ja keskkonnast. See, kas vald on avatud sisserännanule, sõltub ka vallaelanike omavaheliste sidemete tugevusest. Intervjuudes arvatakse, et väikestes küldes võetakse inimesi raskemalt omaks kui keskuses. Briti sotsiaalanthropoloog Marilyn Strathern on oma uurimuses Elmdoni külast (1982: 248) toonud välja, et kui öeldakse, et külas tuntakse kõiki, tähendab see

tihti, et tuntakse inimesi, kellest huvitatakse ja keda peetakse oluliseks. Neid, kelle vastu huvi ei tunta, ei ole ka olemas. Keda ei võeta omaks, seda ei peeta ka kohalikuks, neist ei huvituta ega neid ei aktsepteerita. Kihelkondlased arvavad, et vallas nii tugevaid traditsioone ei ole, et kedagi üldse omaks ei võeta.

Kokkuvõte

Kihelkonna vallas elavad inimesed näevad end kokku kuuluvat oma vallaga ja peavad valda oluliseks. Vallaelanike eristumine sisserännanuteks, kohalikeks ja põliselanikeks väljendab erinevust kohaliku kultuuri tajumises ja oma vallaga kokku kuulumises. Kuulumine põliselanike sekka tähendab enamasti vaid kohapeal sündimist, sellega seostatakse ka muid omadusi, mis puudutavad valla omakäsimist ja kodukohatunnet. Uue kodu territoorium on saanud oluliseks ka sisserännanud elanikele. Piir erinevate rühmade vahel on väga painduv, sõltudes erinevatest märkidest – ajast, päritolust, sotsiaalsest aktiivsusest. Kihelkonnale elama asuja võetakse kiiremini omaks, kui ta lülitab end aktiivselt kohalikkusse ellu, hoiab elus kohalike traditsioone ja kaitseb neid võõraks peetavate linlike arengute eest. Samuti selgus välitööde ajal, et vahetegemine sisserännanute, kohalike ja põliselanike vahel ei väljendu igapäevases elus.

Kihelkonna valla elanike jagamine kohalikeks ja põliselanikeks ning nende eristamine sõltuvalt kontekstist näitab, kuidas Kihelkonna inimesed väljendavad ja kogevad oma individuaalsust valla sees ja väljendavad valla elanike vahelist ühtekuuluvust. Kohaliku ja põliselaniku vastandus lubab kihelkondlastel eristada inimesi, kes jagavad üht füüsilist ja sotsiaalset ruumi.

Kihelkonna valla elanike jaoks on seoses sisserändega muutunud oluliseks kestvuse ja järjepidevuse mõisted. Uurimisküsimustena on huvipakkuvad aga muutused, mis võivad toimuda siis, kui kohalikkusse elu hakkab mõjutama intensiivsem uue elanikkonna sisseränne seoses kavandatud süvasadamaga või muudel põhjustel. Erinevalt 2000. aastal toimunud välitööde ajast on hetkel süvasadama ehitamise projekt Kihelkonna valda seisunud.

Allikad ja kirjandus

Saare Maa-arhiiv:

Fond (f) 319, nimistu (n) 1, toimik (t) 464, lk 6, 7; f 319, n 1, t 318, lk 3, 4; f 319, n 1, t 448, lk 26, 27; f 319, n 1, t 523, lk 6, 7.

Aljas, Agnes 2002. Argielu Kihelkonna vallas ja kogukonna sümboolne konstrueerimine. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna ajaloo osakonna etnoloogia õppetool.

Cohen, Anthony P. 1982a. A Sense of Time, a Sense of Place: The Meaning of Close Association in Whalsay, Shetland. – *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Ed. by Anthony P. Cohen. Anthropological Studies of Britain. No. 1. Manchester: Manchester University Press, 21–49.

Cohen, Anthony P. 1982b. Belonging: The Experience of Culture. – *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Ed. by Anthony P. Cohen. Anthropological Studies of Britain. No. 1. Manchester: Manchester University Press, 1–18.

Emmett, Isabel 1982. Place, Community and Bilingualism in Blaenau Ffestiniog. – *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Ed. by Anthony P. Cohen. Anthropological Studies of Britain. No. 1. Manchester: Manchester University Press, 202–221.

Mäe, E. 2000. Vallavalitsuse ja volikogu järjekordne kohtumine rahvaga. – *Kihelkondlane*. Mai. Nr 36: 1, 4.

Niitra, Nils & Juhani Püttsepp 1999. Vilsandit ähvardavad kruisituristid. – *Postimees* 11.3.

Phillips, Scott K. 1985. Natives and Incomers: The Symbolism of Belonging in Muker Parish, North Yorkshire. – *Symbolising Boundaries. Identity and Diversity in British Cultures*. Ed. by Anthony P. Cohen. Anthropological studies of Britain. No. 2. Manchester: Manchester University Press, 141–154.

Raagma, Garri 2001. Världvaldade teke on lubamatu. – *Postimees* 11.5.

Strathern, Marilyn 1982. The Village as an Idea: Constructs of Village-ness in Elmdon, Essex. – *Belonging. Identity and Social Organisation in British Rural Cultures*. Ed. by Anthony P. Cohen. Anthropological Studies of Britain. No. 1. Manchester: Manchester University Press, 247–277.

Vallarahvastik. 1. jaanuar 2000. 2000. Tallinn: Eesti Statistikaamet.

Waldren, Jacqueline 1996. *Insiders and Outsiders. Paradise and Reality in Mallorca*. New Directions in Anthropology 3. Providence, R.I: Berghahn Books.

Lisa. Artiklis kasutatud informantide nimekiri ja andmed

Nr	Sünniaasta	Sugu	Kihelkonna vallas elatud aastad	Sündinud Kihelkonna vallas
1	1933	M		X
2	1935	N	5	
3	1937	M	25	
4	1938	N	32	
5	1938	N		X
6	1949	M		X
7	1955	M	18	
8	1956	N		X
9	1957	N	17	
10	1958	N	19	
11	1960	N	18	
12	1960	N	27	
13	1964	M	11	
14	1971	N		X ³
15	1983	M		X

THE MEANING OF COMMUNE FOR ITS
INHABITANTS BY THE EXAMPLE OF KIHELKONNA
COMMUNE

Agnes Aljas

Summary

The article is based on fieldwork done in Kihelkonna commune in the years 2000 and 2001. The commune is located in West Saaremaa, and in 2000 its population amounted to 1086 people. The commune comprises Kihelkonna centre and 41 villages, the farther-away vil-

---

³ Informant on elanud üheksa aastat Kihelkonnast eemal – Tallinnas, Pärnus, Rootsis.

lages are situated at the distance of up to 20 kilometres from the centre. In the course of the fieldwork 81 inhabitants of the commune were interviewed, and the collected materials were handed over to the Estonian National Museum.

A direct impetus for fieldwork in Kihelkonna commune was given by the idea of building a deep-sea port, therefore the aim of the fieldwork was to collect and record everyday life in the commune in 2000, prior to the expected great changes (at the moment, however, the project of port-building has been suspended).

The article dwells upon the meaning of Kihelkonna commune for its inhabitants, as well as their attitude towards the new settlers in the commune, their adaptation to the life there and their adoption by the local people. The people living in Kihelkonna commune identify themselves with their commune.

Generally the inhabitants of Kihelkonna commune are referred to as “locals”, yet differentiation occurs between less local or immigrants and more local or natives. The division of inhabitants into immigrants, locals and natives depending on context expresses the difference in perceiving local culture and belonging with one’s commune.

Belonging among the natives means more than just the fact of being born in this locality; some other qualities concerned with the feeling of home neighbourhood and regarding the commune as one’s own are related to it. The territory of the new home has also become important for the immigrants.

The border between the different groups is very flexible, depending on different factors: time, origin, social activity, etc. A newcomer is adopted more easily if they take an active part in local life, uphold local traditions and protect them from the alien urban developments. However, differentiation between the immigrants, locals and natives cannot be observed in everyday life.

The division of the inhabitants of Kihelkonna commune into locals and natives and the differentiation between them shows how the inhabitants express and experience their individuality inside the commune as well as express their feeling of belonging together. The opposing of the locals and natives makes it possible for them to differentiate between the people who share one and the same physical and social space.

ЧТО ОЗНАЧАЕТ ВОЛОСТЬ ДЛЯ СВОИХ ЖИТЕЛЕЙ (НА ПРИМЕРЕ ВОЛОСТИ КИХЕЛЬКОННА)

Агнес Альяс

Резюме

Статья базируется на полевых исследованиях в волости Кихельконна, проведенных в 2000 и 2001 годах. Волость Кихельконна располагается в западной части о-ва Сааремаа, в 2000 году проживало здесь 1086 человек. В состав волости кроме волостного центра Кихельконна входит еще 41 деревня, самые дальние деревни расположены в 20 км. от центра. В ходе полевых работ интервьюирован 81 житель волости Кихельконна, собранные материалы переданы в Эстонский национальный музей.

Прямым импульсом к проведению полевых исследований в волости Кихельконна явился план строительства здесь глубоководного порта, поэтому и целью экспедиции было собрать и запечатлеть будни волости в 2000 году, непосредственно перед предполагаемыми большими переменами (на сегодня строительство порта приостановлено).

В статье рассматривается значение волости для ее жителей, наблюдается за отношением к новым переселенцам и за тем, как происходит их привыкание к волости, и как они принимаются местными коренными жителями. Жители волости чувствуют себя принадлежащими в единое целое со своей волостью. Жителей волости называют в основном «местными», в то же время происходит разделение на менее местных или на пришлых и на более местных, т.е. коренных жителей. Разделение жителей на пришлых, местных и коренных в зависимости от контекста выражает отличия в восприятии местной культуры и чувстве принадлежности в единое со своей волостью.

Принадлежность в число коренных – что-то большее нежели только рождение на местности, с этим связываются и другие качества, затрагивающие чувства, связанные с домом и отношением к волости как родине. Территория нового дома стала важной и для пришлого населения.

Граница между разными группами весьма гибка и зависит от разных маргиналий – времени, происхождения, социальной активности. Нового жителя легче принимают за своего, если он активно включается в местную жизнь, хранит местные традиции и защищает их от считаемых чуждыми процессов урбанизации. В то же время различие жителей на пришлых, местных и коренных в обыденной жизни не проявляется.

Разделение людей волости на местных и коренных и их отличие в зависимости от контекста показывает, с одной стороны, каким образом жители волости выражают и ощущают свою индивидуальность в волости, и, с другой, является проявлением чувства общности волостных жителей. Противопоставление жителей на местных и коренных дает жителям волости Кихельконна возможность распознавать людей, делящих с ними одно и то же физическое и социальное пространство.